

1. *Agapcov S. A.* Indicative planning as a basis for the strategic development of industrial enterprise : monograph / S. A. Agapcov, A. I. Mordvincev, P. A. Fomin, L. S. Shahovskaja. – М. : Vyssh. shk., 2002. – 301 p.
2. *Voronkova V. G.* Human Resources Management: philosophical foundations : tutorial / V. G. Voronkova, A. G. Belichenko, O. M. Popov; pid red. V. G. Voronkovoyi. – К. : Profesional, 2006. – 576 p.
3. *Hrytsiuk L. F.* Figuratively semantic approach to classification headings / L. F. Hrytsiuk // *Movoznavstvo*. – 1992. – № 2. – P. 51–56.
4. *Zheltonohova T. V.* Title structures as a component of Ukrainian poetic text: dissertation ... PhD of Philology : 10.02.01 / Zheltonohova Tetiana Volodymyrivna. – Kirovograd, 2004. – 216 p.
5. *Klymenko L. P.* Choice change of ecological safety indicators of the region when implementing alternative heat-and-cold consumption systems / L. P. Klymenko, N. O. Voskoboynikova // *Ekologichna bezpeka : naukovyj zhurnal*. – Kremenchuk : KDU, 2010. – Vyp. 2/2010 (10). – P. 16–19.
6. *Kovalenko A. M.* Informative Microtext Headline in Newsweek Magazine: Structure, Semantics, Pragmatics : abstract of PhD of Philology dissert. : spets. 10.02.04 «Germanic Languages» / A. M. Kovalenko. – К., 2002. – 19 p.
7. *Pirs Ch. S.* Selected philosophical works / Ch. S. Pirs ; per. s angl. K. Golubovich, K. Chuhrukidze, T. Dmitrieva. – М. : Logos, 2000. – 448 p.
8. *Semencha I. E.* The knowledge base of basic socio-economic and general scientific terms to help head: Glossary Directory / I. E. Semencha. – Dnipropetrovsk : Makoveckij, 2010. – 88 p.
9. *Snitsarchuk L. V.* Ukrainian press in Galicia, 1919–1939: political and legal operating conditions, progress trends, organizational and journalistic practice : abstract of PhD of Social Communication dissert. : by spets. : 27.00.04 «A theory and history of journalism» / L. V. Snitsarchuk. – К., 2010. – 25 p.
10. *Thesaurus sociology: Thematic Dictionary Directory* / Pod red. Toshhenko Zh. T. [Electronic resource]. – М. : JuNITI-DANA, 2009. – 487 p. – Reference : <http://ibib.ltd.ua/tezaurus-sotsiologii-temat-slov-sprav-pod-red.html>
11. *Trachenko O. N.* The stylistic characteristics of the title as a sign of text in syntagmatics and paradigmatic (On a material of English language story) : abstract of PhD of Philology dissert. : by spets. 10.02.04 «German language» / O. N. Trachenko. – К., 1984. – 24 p.

УДК 007 : 070 : (477)

ТЕЛЕГРАМИ ЯК ТИП ВИДАННЯ (1914–1917 РР.)

СИДОРЕНКО Наталя,

д-р філол. наук, проф.,

Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, вул. Мельникова, 36/1, м. Київ, 04119, Україна, e-mail: journ@univ.kiev.ua

У статті розглядаються телеграми як окремий вид періодичного видання, що активно функціонував у період Першої світової війни (1914–1917) на території Наддніпрянської України, мав сталу структуру, змістове наповнення.

Ключові слова: телеграма, телеграфне агентство, Перша світова війна.

Вступ. Із появою перших інформаційних агентств у світі (1835 р. – Ш. Л. Гаваса в Парижі, 1849 – Б. Вольфа в Берліні, 1851 р. – П. Ю. Рейтера в Лондоні) значно розширилася сфера функціонування різноманітних економічних, фінансових, біржових та інших повідомлень у періодиці світу. З винайденням телеграфного способу передавання повідомлень і встановленням телеграфного сполучення (С.

Морзе, 1844 р.) як оперативного і досить надійного каналу зв'язку зросла вага нового комунікаційного посередника.

Перше приватне Російське телеграфне агентство в Петербурзі з'явилося 1866 р., мета його полягала в збиранні та поширенні політичних, фінансових і торговельних телеграфних депеш [1, с. 31]. Згодом засновано ще кілька подібних «проміжних» приватних установ, зокрема й Торгово-телеграфне агентство (1903 р.), яке вже 1 вересня 1904 р. перетворилося в Санкт-Петербурзьке телеграфне агентство (СПТА). Політичне значення новоствореного бюро підтверджувалося офіційним керівництвом: до ради директорів увійшли представники трьох міністерств – фінансів, внутрішніх і закордонних справ. Діяльність СПТА сприяла повсюдному використанню офіційних телеграм у губернській та місцевій пресі для однозначного трактування суспільно-політичних, внутрішніх і міжнародних подій.

Так чи інакше факти з історії функціонування міжнародних та російських телеграфних агентств відображено в підручних і монографіях з історії російської журналістики (Б. Єсін, І. Кузнецов, С. Махоніна, М. Козлов, Р. Овсепян, Ю. Погорелій, В. Пельт та ін.). Нові дані на підставі архівних матеріалів щодо особливостей заснування, співпраці та цілей ТА подали як російські, так і українські вчені: О. Кострикова [3], Г. Набережнов [2], О. Коновець [4]. Але досі безпосередня інформаційна продукція ТА («телеграми») та однойменний окремий тип видань (зокрема «Телеграммы СПТА / ПТА») не ставали об'єктом безпосереднього вивчення.

Методи дослідження. Відсутність систематизованої базової фактологічної інформації, що стосується основних даних функціонування преси на східноукраїнських територіях у межах Російської імперії у ХІХ – на початку ХХ ст., потребує постійного опрацювання вторинних джерел (електронних і паперових каталогів найбільших наукових бібліотек України та Росії, покажчиків газет і журналів), які дають орієнтири у визначенні певного типу періодики, зокрема «Телеграм». Їхній опис, аналіз, узагальнення типологічних рис, визначення структурних елементів телеграмних повідомлень (у жанровому відношенні) – основні етапи здійснення зазначеного дослідження.

Результати й обговорення. У 1905 р. СПТА підписало домовленості з телеграфними агентствами різних країн, увійшло до складу європейського консорціуму, що відкривало шлях до його розвитку й утвердження на світовому ринку обміну терміновою і значимою інформацією.

Кореспондентські служби СПТА з'явилися не лише у великих містах Російської імперії (зокрема в Києві, Одесі, Харкові), а й у країнах Європи та стратегічно важливих для держави світових регіонах – на Близькому та Далекому Сході (Іран, Китай, Японія).

Вага офіційної, переданої з достовірних джерел інформації значно зростає в час катастроф, конфліктів, воєнних перипетій. Потреба щоденно, а то й кілька разів на день дізнаватися про новини з арени світової війни викликала до життя спеціальні випуски телеграм, що найчастіше на території Російської імперії подавалися від єдиного на той час офіційного телеграфного агентства – Санкт-Петербурзького (з 1915 р. – Петроградського).

Так «Телеграммы», як видання бюлетенів новин, започатковано в усіх губерніях на півдні Росії. Наприклад, у Чернігівській губернії у містах Городня, Клинци, Котоп, Новгород-Сіверський, Ніжин Глухів, Сураж (1914–1917); у Полтавській губернії – у містах Гадяч, Хорол, Кобеляки, Полтава, Пирятин, Прилуки (1914–1916); Київській губернії – у Бердичеві, Черкасах, Умані; Таврійській губернії – у Генічеську, Севастополі, Мелітополі, Бердянську, Феодосії, Євпаторії, Каховці. Деякі виходили в світ двічі або тричі на день (вранці, вдень і ввечері), на деяких позначено «Екстрені телеграми».

Подібна періодика найчастіше здобувала назву з відповідними словами «телеграма» або «телеграф» та їхніми похідними. Наприклад, в Одесі існували «Телеграммы:

Новости дня», «Телеграфный листок новостей Петербургского телеграфного агентства», «Почта и телеграф», «Одесский телеграф», «Вечерние телеграммы Петроградского телеграфного агентства. Война» та ін. Під час Першої світової війни випуски телеграм часто отримували «додатковий компонент» у назві: «Война», «Европейская война», «Война народов» та ін.

Цій тематиці відповідали спеціальні газети, як-от: «Киевская жизнь. Великая война», «Киевская молва: мировая война (военные телеграммы)», «Киевский голос. Вечерний выпуск. Мировая война», «Киевский телеграф. Война народов», «Южная жизнь: европейская война» та ін. Основні тексти тут – телеграми від власних кореспондентів і Петербурзького телеграфного агентства. Огляду воєнних подій, ситуаціям на фронтах, становищу в різних державах відводилися рубрики «Термінова пошта», «На Західному фронті / Від Штабу Кавказької армії», «Останні новини», «Різні повідомлення», «Огляд воєнних подій». Кожен окремий випуск чи номер «Телеграм» проходив військову цензуру.

Найчастіше у зазначених періодичних виданнях пропонувалася інформація, що в заголовку та врізі мала нейтральне забарвлення й не містила оцінних суджень («Новий наказ військового міністра», «Становище австрійців», «Потрійний союз», «Російські волонтери в бельгійській армії», «Звільнення від акцизу», «Маніфест французького президента», «Воєнна позака», «До відкриття Державної думи», «На французькому театрі війни», «У Галичині», «Повідомлення турецької головної квартири», «Пропозиції Греції» тощо).

Але траплялося чимало повідомлень, де чітко розмежовувалися перемоги Росії («Успіхи російської зброї», «Під Перемишлем подвиги наших козаків», «Хоробрість наших розвідників», «Гімназистки-добровольці», «Трофеї»), а також поразки і прорахунки ворога та його спільників («Загибель німецького грузовика», «Загибель германських міноносців», «Величезна поразка германців», «Паніка у Східній Пруссії», «Втрати німців», «Розлад в австрійській армії», «Дезертирство з румунської армії», «Змова проти короля», «Розкриття німецької шпигунської організації», «Ворожі Австрії маніфестації в Петербурзі», «Економічна криза в Німеччині», «Песимістична оцінка становища Німеччини» і т.д.).

Лаконічні зведення від Штабу Верховного Головнокомандувача, Ставки чи штабів певної армії (Південно-Західної, Кавказької) подавали такі тексти: «Варшава, 8 квітня [1914 р.] . Ополудні німецький аероплан пролетів над містом і скинув 3 снаряди, які не завдали ніякої шкоди; один навіть не вибухнув і виявився лише запальним», «Париж. Офіційно, 3 години дня. Від моменту вчорашнього повідомлення не відбулося нічого суттєвого».

Випуски телеграм часто мали чітку структуру: вранці друкувалися урядові накази, офіційні військові повідомлення, оголошення і розпорядження місцевих губернаторів, накази Київського воєнного округу, військова хроніка. Вечірні номери більше уваги звертали на європейські та загалом світові події, донесення з Тегерана, Петрограда, Варшави, Парижа, Відня, Софії, Бордо, Белграда тощо.

Загалом телеграми в XIX – на початку XX ст. можна розглядати як жанр (на зразок короткої замітки), де важливими є основні елементи інформаційного повідомлення: хто? що? де? коли? хто повідомив (джерело).

На першому місці могли стояти міста, звідки передавалися повідомлення, як-от: Антверпен, Петроград, Москва, Київ, Баку, Лондон, Токіо. Для точності та підтвердження оперативності інформації фіксувалися точні дати («Бухарест, 19/9», «Париж, 21/9»).

Часто вказувалося джерело повідомлення: «офіційне повідомлення військового міністерства», «від Штабу Верховного Головнокомандувача (офіційно)», «повідомлення румунського уряду» і т.д. При передруках містилося посилання на періодичні видання, з яких черпалися факти (скажімо, «Время», «Речь», «Ку-

рьер» або ж: «Вечернее время» повідомляє...», «Петербургская газета» переко-нує...»).

Не всі матеріали відповідали лаконічному «почерку» тодішніх телеграм, деякі видання (Глухів, 1914–1915) дотримувалися репортажного стилю. Як зразок – сюжет із Петрограда: «В Царському Селі відбулося посвячення в офіцери чергового випуску пажів і юнкерів військово-навчальних закладів. Милостивий государ звернувся до молоді з високомилостивими словами: воювати і берегти себе...». Далі йшло продовження майже на всю сторінку (1915. – № 1).

У деяких випусках редакції друкували списки осіб, які внесли пожертви на потреби війни, розповідали про військовополонених та надану їм допомогу, публікували звернення про збір коштів, харчів, одягу тощо. Так, у місті Сураж Чернігівської губернії перебіг подій на сторінках місцевих «Телеграм» мав приблизно такий зміст: «Львів. Щоденно доставляють полонених, захоплених у боях у перші дні жовтня на лінії Добромисл – Хирів – Самбір. Вони повідомляють, що дух австрійських солдат падає з причини поганого харчування, недостачі взуття, одягу, поганого поводження. Москва. Десь о 10 годині вечора знову відбулися ворожі Німеччині та Австрії демонстрації. У багатьох великих магазинах, що належать німецьким та австрійським підданам, розбито скло, знято вивіски. Поліція швидко відновила порядок. 10 осіб арештовано. Люблін. Тут знайшли притулок чимало втікачів із Вісли. Комітет допомоги надає найбільшій обіді по 5 копійок і безплатно, підшукує помешкання, пропонує теплий одяг. В'ятка. Військовополонені поляки, з дозволу губернатора, відслужили в костелі вдячну молитву про дарування росіянам перемоги та про порятунок Варшави від нашествия німців» [5].

Варто також розглянути особливості функціонування періодичних випусків «Телеграм» на прикладі одного з регіонів. Так, на Чернігівщині загалом із 1838 по 1917 р. зафіксовано 97 назв друкованої преси, різної за типологічним спрямуванням. Із усіх губерній Російської імперії, що нині за територіально-адміністративним поділом належать Україні, Чернігівщина за своїми параметрами (площею, населенням) – одна з найменших, тому й кількісні показники преси тут незначні. Впродовж 1914–1917 рр. у краї видавалося дев'ять різних «Телеграмм ПТА» (Глухів, Городня, Клинець, Конотоп, Ніжин, Новгород-Сіверський, Сураж), зокрема по два різні видання існувало в Клинцях і Конотопі; редакції деяких газет також пропонували читачам окремі випуски телеграм (скажімо, «Клинцовский листок», «Нежинский голос», «Черниговское слово», «Черниговский край», наголошуючи на тому, що повідомлення належать безпосередньо Петербурзькому / Петроградському ТА).

Таким чином, «Телеграммы ПТА» фактично складали в Чернігівській губернії понад 9 % усієї існуючої преси майже за 80 років існування тут періодики. Якщо взяти до уваги лише 1914 р., коли з'явилася більшість «Телеграм ПТА», то їхнє співвідношення з іншими газетами й журналами, що функціонували в цей рік (загалом це 19 назв, із яких 2 релігійні видання, 2 освітньо-наукові, 2 сільськогосподарські, 3 земські тощо), досягає третини (32 %).

Ранкові та вечірні випуски, іноді екстрені, приходили до читача двічі на день, подаючи хроніку з театру війни чи суспільного життя. За кількісними показниками номерів такий вид преси теж був значним. Наприклад, у Клинцях (нині райцентр Брянської обл., Росія) із серпня по грудень 1914 р. вийшло у світ 357 випусків; у Конотопі (нині райцентр Сумської обл.) з 2 серпня 1914 р. по 1916 р. з'явилось приблизно 280 номерів; у Глухові впродовж 1914–1915 рр. видано 471 номер; у Ніжині з 13/14 серпня по 19/30 грудня 1914 р. зафіксовано 136 номерів; у Новгород-Сіверському з 2 вересня 1914 по 25 листопада 1916 р. читачі могли отримати 841 номер.

Наприклад, «Телеграммы Петроградского Телеграфного Агентства» в Суражі (нині райцентр Брянської обл., Росія) видавались місцевим земством. Щоденні ранкові та вечірні телеграми мали відповідну нумерацію (ранкові – № 5, 7, 9, 11 і т.д.;

вечірні – 6, 8, 10, 12 і т.д.). Обсяг – найчастіше 2 сторінки, для вечірніх новин – до 4 сторінок. «Телеграммы Петроградского Телеграфного Агентства: [Европейская война]» в Глухові (редактор-видавець І. Є. Яворський) друкувались на напівпрозорому папері різного кольору (здебільшого рожевого), обсягом в одну сторінку. Більша частина телеграм мала позначення: «утренняя», «дневная», «вечерняя».

У Городні випуски щоденних телеграм ПТА ініціювала місцева повітова земська управа (відповідальним редактором був її голова Я. Міхно). Видання друкувалось на довгих вузьких смужках паперу з обох боків (до двох сторінок тексту), їх не нумерували, вказуючи лише дати (в підзаголовку часто подано таку інформацію: «Телеграми, отримані 25 вересня ввечері та 26 вересня вранці»). Іноді зазначався час надходження повідомлень: 9 вечора, 10 ранку і т.д. Телеграми роздавалися населенню безплатно.

Хроніка про воєнні події надходила в Городню зі Львова, Пекіна, Варшави, Стокгольма, Бухареста, Новоросійська, Сімферополя, Феодосії, Парижа, Ніцци та інших міст світу. Публікації мали такий вигляд: «Київ. Потік полонених посилюється; знову доставлено понад 2000 солдат, 50 офіцерів та один генерал. Гомель. Проїхав цілий потяг із германськими гарматами, взятими під Варшавою. Феодосія, 16-го. З дев'яти 30 хвилин до десяти 30 хвилин ранку трьохтрубний турецький крейсер бомбардував вокзал і місто, пошкодивши собор, грецьку церкву, побудовані комори; поранено солдата, загорівся Російський для зовнішньої торгівлі Банк. Крейсер вирушив у Південно-західному напрямку» (17 жовтня), «Париж. Фюрнес, що став маленькою столицею Бельгії, урочисто відсвяткував Різдво. В урочистостях взяла участь королівська пара, яку зустріли захопленими оваціями. Взяті цього дня в полон німці виявились п'яними. Скарборо, 14-го. Норвезький пароплав «Елі» наптовхнувся в німецькому морі на міну й затонув: екіпаж доставлено в Скарборо», «Петроград, 19-го. Армія генерала Радко Дмитрієва взяла за останні два тижні в полон 311 офіцерів, 22697 нижніх чинів, захопила зброю і 45 кулеметів. 19-го грудня вогнем із рушниць збито біля Вишеграда на Віслі германський аероплан; льотчик, офіцер і спостерігач полонені» (21 грудня).

У Клиньцях Чернігівської губернії «Телеграммы [Петроградского Телеграфного Агентства]» виходили двічі на день: вранці, о 8-й годині, та ввечері, о 18 чи 19-й годині. У вересні 1914 р. тут найчастіше друкували одне чи два повідомлення в кожному випуску під такими заголовками: «Нові перемоги наших військ», «На східнопруському фронті», «Загальний наступ союзних армій на захід продовжується», «Перемоги наших військ біля Вісли. Велика військова здобич», «Наші успіхи на австрійському фронті», «На західному театрі війни» тощо.

Пізніше з'явилася кількарядкова хроніка, подавалися окремі рубрики: «Постанови Ради Міністрів», «Різні повідомлення», «З приводу союзних перемог». Кожне повідомлення супроводжувалося заголовком, як-от: «Загибель германського крейсера», «Чутки про мир, запропонований Німеччиною», «Оповідь англійського льотчика». Кожен номер коштував 3 коп., передплата на місяць складала 1 крб. Телеграми виходили в друкарні редактора-видавця М. Д. Ликова в Клиньцях.

«Телеграммы ПТА» в Конотопі (1914–1916) мали підзаголовок: «видання Конотопської земської управи»; як правило, виходило по два випуски щоденно. На деяких зазначено: «Чистий прибуток від продажу телеграм надходить на користь місцевого благодійного комітету на потреби війни». За зовнішнім виглядом – це аркуші паперу великого формату, на три колонки, різного кольору, текст найчастіше друкувався лише з одного боку. Вже 1916 року в оформленні з'явилися декоративні елементи – внизу сторінки подавалася квіткові віньєтка.

Повідомлення стосувалися воєнних подій у світі; передавалася інформація з Петербурга, Кронштадта, Ніколаєвська-на-Амурі, Парижа, Копенгагена, Пекіна, Генуї, Салоніків, Вашингтона і т.д. Скажімо, публікувалися такі тексти: «Генуя, 27

серпня. Російський пароплав «Курськ» прийняв тисячу російських пасажирів, які прибули зі Швейцарії і повертаються на батьківщину; пароплав відбуває завтра. 26 серпня на французькому пароплаві «Нера» відправили до Одеси 400 росіян із Марселя» (1914. – № 27). У 1916 р. подавалися здебільшого «офіційні денні повідомлення», «повідомлення головної квартири в Римі», «офіційні англійські повідомлення з Лондона», зі Штабу та з фронтів тощо.

Нечасто друкувалися оголошення місцевого характеру, зокрема звернення Чернігівського губернатора І. Стерлігова про здачу російської та австрійської зброї, предметів артилерійського спорядження, взуття тощо; ці речі необхідно було доставити військовому начальству або повітовим справникам за винагороду (до № 84–100). За підписом головного начальника округу, генерала від інфантерії Бухольца оголошувався наказ Київського військового округу від 24 вересня 1914 р.: у місячний термін необхідно здати зброю та військове спорядження (умови доставки й оплати вказувалися в № 101–138).

Ніжинська повітова земська управа, що видавала в місті «Телеграммы ПТА», поширювала їх безкоштовно, зокрема зазначаючи: «Розсилаються для ознайомлення населення Ніжинського повіту з подіями, пов'язаними з війною. Над логотипом вміщено заклик: «Вивісити на видному місці».

Телеграми друкувалися на газетному папері різного формату (на 2, 3, 5 колонок), іноді довгими смужками, найчастіше обсягом в одну сторінку. Хроніка воєнних подій була лаконічною, в кілька рядків, із усього світу (Париж, Петербург, Лондон і т.д.). Наприклад, у № 4 за 1914 р. надруковано такі новини: «Копенгаген, 16 серпня. Телеграфують із Антверпена: за фортечними валами Намюра знайдено до 10 000 трупів германців. Вашингтон, 16 серпня. Агентство Рейтера повідомляє: два невеликих японських крейсери 15 серпня здійснили перші вистріли по укріпленням Циндао».

Потребу забезпечення місцевого населення важливою поточною хронікою про воєнні події виконувала й редакція газети «Нежинский голос», яка налагодила випуск «Телеграмм газеты «Нежинский голос» [С.-Петербургского Телеграфного Агентства, военного вестника и собств. корр.]». Ще наприкінці липня на шпальтах зазначеного часопису з'явилося повідомлення, в якому висловлювалася стурбованість із приводу достовірного і своєчасного інформування мешканців Ніжина про світові події. З цієї метою редакція досягла домовленостей з ПТА, тому й вирішила видавати з 1 серпня 1914 р. постійний додаток. На деяких випусках вказано час надходження інформації (наприклад, «отримані о 3-й години ночі»).

Основний зміст телеграм складала подія Першої світової війни, перебіг фронтних дій, урядові повідомлення, звернення та розпорядження. Найчастіше це були короткі замітки з такими заголовками «Форти Льежа досі тримаються», «Успіхи французів», «Росіяни в Німеччині», «Військовий бунт», «Замах на кронпринца», «Санітарний загін» і т.д. Дописи мали такий зміст: «Приготування Туреччини. Петербург, 2, «Вечернее время» повідомляє, що турки концентрують війська в напрямку Родосто і будують залізницю від Сіврії до Сан-Стефано», «Німецька мова. Петербург, 2. «Петербургская газета» переконує, що в середніх навчальних закладах вилучається викладання німецької мови, яка буде замінена англійською» (до № 176).

Планувалося видавати телеграмні випуски до трьох разів на день (ранкові, вечірні, термінові). В дні виходу газети «Нежинский голос» (вівторок, четвер і субота) ранкові телеграми, з огляду на технічні умови роботи друкарні, мали друкуватися на шпальтах видання, тому не могли продаватися окремо. До одного випуску газети могло бути кілька телеграм; наприклад до № 176 – вечірні «Телеграммы» в суботу, 2 серпня, та неділю, 3 серпня.

Таким чином, з 1 серпня 1914 р. приймалася передплата окремо – на газету й телеграми або разом. На один місяць передплата на газету складала 20 коп, газету з телеграфіями – 1 крб, окремо на телеграми – 80 коп. Кожен випуск телеграм окремо

коштував 2 коп. Передплата приймалася в конторі редакції (вул. Стефано-Яворська, будинок Глезера; або за телефоном № 32).

При цьому редакція подавала примітку, що стосувалася умов доставки кореспонденції та своєчасності отримання передплатниками «газетних відправлень», передусім телеграм. Рекомендувалося передплачувати телеграми без доставки, отримувати їх у конторі редакції в час їхнього виходу в світ (вранці між 10–11, а ввечері між 4–5 годинами).

Висновки. Таким чином, широка палітра воєнних подій, факти про які черпалися з офіційних та неофіційних джерел із усього світу, отримані у вигляді телеграм від Петербурзького / Петроградського телеграфного агентства, висвітлювалися у місцевій пресі, інформуючи населення про фронтові перипетії, переміщення союзних військ, становище військовополонених, справи державного масштабу, локальну діяльність тощо.

Інформаційна вага «Телеграмм ПТА» як типу видання, суспільно-політична значимість телеграмних повідомлень, оперативність донесення новин до читачів відігравали значну роль в комунікаційному середовищі країни.

1. *Есин Б. И.* Путешествие в прошлое (газетный мир XIX века) / Б. И. Есин. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1983.

2. *Набережнов Г. А.* Санкт-Петербургское телеграфное агентство и консорциум мировых телеграфных агентств осенью 1904 г.: взаимоотношения и формирование независимости Российской информационной службы [Электронный ресурс] / Г. А. Набережнов. – Режим доступа: : <http://cyberleninka.ru/article/n/sankt-peterburgskoe-telegrafnoe-agentstvo-i-konsortsium-mirovyh-telegrafnyh-agentstv-osenyu-1904-g-vzaimootnosheniya-i-formirovanie#ixzz3TzRIJgcT>.

3. *Кострикова Е. Г.* Санкт-Петербургское телеграфное агентство и первая русская революция / Е. Г. Кострикова // Научные ведомости Белгород. гос. ун-та. Серия: История. Политология. Экономика. Информациа. – 2010. – Т. 19 (90). – Вып. 16. – С. 145–148 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/s-peterburgskoe-telegrafnoe-agentstvo-i-pervaya-russkaya-revoljutsiya#ixzz3TzS35qZf>.

4. *Коновець О. Ф.* Про початки традицій інформаційних агентств в Україні [Електронний ресурс] / О. Ф. Коновець. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1425>.

5. *Хроника (12.10.1914) // Телеграммы Петроградского телеграфного агентства (Сураж).* – 1914. – № 12.

УДК 007 : 070 (477)

Телеграммы как тип издания (1915–1917 гг.)

Сидоренко Наталья, д-р филол. н., проф.

В статье рассматриваются телеграммы как отдельный тип периодического издания, активно функционирующего в период Первой мировой войны ((1914–1917) на территории Надднепрянской Украины, имеющего стабильную структуру, содержательное наполнение.

Ключевые слова: телеграмма, телеграфное агентство, Первая мировая война.

Telegrams as a type of periodicals (1915–1917)

Sydorenko Natalia, Doctor of Philology,

Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv, 36/1, Melnykova street, Kyiv, 04119, Ukraine, e-mail: journ@univ.kiev.ua

The article deals on the telegrams as a special type of periodicals that had a broad-scale circulation on the territories of the Eastern Ukraine during the First World War (1914–1917). The main features of such media are analyzed on the examples of Chernihiv region periodicals (based in Konotop, Surazh, Hluhiv, Horodnia, Klyntsi, Novhorod-Siverskyj, etc.). «Telegrams of Petersburg Telegraph agency [PTA]» (9 titles) actually folded in the Chernihiv province over 9 % of the periodicals that existed in the region for a period of almost 80 years. If to take into account only 1914, then the correlation of «Telegrams» with other newspapers and magazines that functioned in this year (on the whole it was 19 titles) arrives at one third (32 %).

Information mainly of Saint Petersburg (Petrogradskiy – since 1915) Telegraph Agency, special correspondents and from other sources (such as Russian or abroad newspapers, local periodicals, etc.) was published in different Telegrams about war events in the world and regional life.

Thus, informative weight of «Telegrams of PTA» as a type of periodicals, social and political meaningfulness of telegram news, operations reports, brought to the readers those days, played considerable role in the communication environment of the country during the war.

Key words: telegrams, Telegraph agency, the First World War.

1. Yesin B. I. The voyage to the past (Newspaper's world of the XIX century) / B. I. Yesin. – Moscow : Publishing House of Moscow University, 1983.

2. Naberezhnov G. A. Saint Petersburg Telegraph Agency and the consortium of the world telegraph agencies in the autumn of 1904: interrelations and formation of independent activity of the Russian information service [Electronic resource] / G. A. Naberezhnov. – Reference: <http://cyberleninka.ru/article/n/sankt-peterburgskoe-telegrafnoe-agentstvo-i-konsortsium-mirovyh-telegrafnyh-agentstv-osenyu-1904-g-vzaimootnosheniya-i-formirovanie#ixzz3TzRlJgcT>.

3. Kostrikova Ye. G. Saint Petersburg Telegraph Agency and the first Russian revolution / Ye. G. Kostrikova // Scientific bulletin of Belgorod state University. Series: History. Political science. Economics. Information. – 2010. – V. 19 (90). – Vyp. 16. – P. 145–148 [Electronic resource]. – Reference: <http://cyberleninka.ru/article/n/s-peterburgskoe-telegrafnoe-agentstvo-i-pervaya-russkaya-revolyuutsiya#ixzz3TzS35qZf>.

4. Konovets O. F. About the first traditions of the information agencies in Ukraine [Electronic resource] / O. F. Konovets. – Reference: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1425>.

5. Chronicle (12.10.1914) // Telegrams of Petrograd Telegraph Agency (Surazh). – 1914. – № 12.

УДК 007 : 304 : 070 : (477. 52) «1930»

РАЙОННА ПРЕСА СУМЩИНИ 30-Х РР. ХХ СТ. ЯК ЗАСІБ ІДЕОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА МАСИ

СИПЧЕНКО Інна,

канд. наук із соц. комунік., викл.,

Сумський державний університет, вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна, e-mail: innasypchenko@yandex.ru

У статті розглянуто структуру провідних районних газет Сумщини періоду колективізації та «великого терору»; визначено основні тенденції у висвітленні нагальних суспільно-політичних та господарсько-економічних питань; описано найпоширеніші в районній пресі 1930-х рр. форми і засоби ідеологічного впливу на суспільну свідомість. На прикладі районних видань простежується перехід радянської журналістики від тенденційного показу правди життя до гасел офіційної пропаганди і демагогії інформування, які спотворюють дійсність до абсолютної неправди і призводять до сліпого підкорення диктату партії та її репресивних і каральних органів.

Ключові слова: районна газета, робітлькорівський рух, хлібозаготівельна кампанія, партійні чистки, соціалістичне змагання.

Вступ. В умовах розбудови незалежної української держави виникає потреба на якісно новому рівні осмислити розвиток преси радянської доби. Створення однопартійної системи інформування, жорстке обмеження свободи слова призвело до ідеологічного компартійного диктату в усіх сферах життя, і у журналістиці Сумщини зокрема, до боротьби з інакомисленням, монополії на право видавати ЗМІ та ви-

© Сипченко І., 2015